

กลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0 The Strategy for Gems Making in Chanthaburi Province According to Development Model, Thailand 4.0

ชลกานดาร์ นาคทิม, ศรีวรรณ ยอดนิล และวรวิฑูฒิ เฟ็งพันธ์

Chonlakanda Nakthim, Sriwan Yodnil and Worawut Phengphan

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Education and Social Development Burapha University

E-mail : Chonlakanda.na@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาวิธีการเรียนรู้ของคนทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพลอย 3) ศึกษากลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มคนทำพลอย 43 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ประกอบอาชีพทำพลอยในปัจจุบันและต้องมีประสบการณ์การทำพลอยไม่น้อยกว่า 10 ปี ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนทำพลอย 7 คน วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า (1) วิธีการเรียนรู้ของคนทำพลอย เกิดจากความสนใจในความรู้การทำพลอย อยู่กับผู้รู้ ผู้ที่เป็นต้นแบบ เรียนรู้จากครอบครัวหรือจ้างผู้รู้สอน การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ลองผิดลองถูก ครูพักลักจำและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (2) แนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพลอย มิติด้านประวัติศาสตร์ ส่งเสริมพัฒนาพิพิธภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มิติด้านการศึกษา โดยการศึกษาในระบบ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกระบบ จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ที่มุ่งให้ความรู้กับคนกลุ่มต่าง ๆ และการศึกษาตามอัธยาศัย เปิดศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เกี่ยวข้องกับการทำพลอย มิติด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมและการพัฒนาคุณภาพทักษะฝีมือการทำพลอย ให้เห็นคุณค่าในอาชีพ พัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพการลงทุนของร้านค้าพลอยรายย่อย เชื่อมโยงข้อมูลทุกระดับของกลุ่มทำพลอย มิติด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาสถานที่เกี่ยวข้องกับการทำพลอยเป็น

แหล่งท่องเที่ยว (3) กลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วยสี่กลยุทธ์ได้แก่ กลยุทธ์ส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาการทำพลอย มุ่งสู่อาชีพที่มั่นคง กลยุทธ์การพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจคุณค่าการทำพลอย พร้อมยกระดับเครือข่ายกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพทางการตลาดของร้านค้าขนาดกลางและขนาดย่อมและกลยุทธ์การพัฒนาตลาดแนวโน้มใหม่ ที่เข้าถึงกระบวนการผลิตพลอยอย่างครบวงจร เพื่อสร้างความไว้วางใจและความภาคภูมิใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี, การพัฒนาประเทศไทย 4.0

ABSTRACT

The objectives of this research were to study; (1) the learning method of gemstone craftsmen in Chanthaburi Province, (2) the guidelines for promoting the transmission of gemstone making knowledge, and (3) the strategy of making gemstone in Chanthaburi Province based on Thailand Development Model 4.0 framework. This study used qualitative research design. In-depth interview and focus group discussion were used for data collection. The 50 key informants were selected based on a purposive sampling which were 43 individuals who have the career of gemstone making with the experience at least 10 years and 7 individuals who were the representatives from the organizations that concerned with the gemstone. The data collected by In-depth interview and focus group discussion. The results showed that; (1) the learning methods of gemstone craftsmen resulted from their interest in learning the methods of making gemstone, associate and learn from the experts, self-practice, trial and error, a back-door teacher, and experience exchange, (2) Guidelines for promoting the transmission of gemstone making knowledge through the historical dimension by developing museums and historical sites. The educational dimension should be promoted by developing local curriculum, non-formal education, organizing systematic learning activities aimed to educate various groups and informal education through the establishment of the informal

education center educating gems knowledge. The economic dimension should be promoted by developing the quality of skilled gems workers, making the workers realize the value of Gem career, developing various marketing channels and appropriate technology, improving investment efficiency of gemstone retail shops, linking data of gems making groups at all levels, The tourism dimension should be promoted by the community, supporting and developing sources related to gemstone making as a tourist attractions, (3) Gemstone making strategies based on Thailand Development Model 4.0 framework consisted of four main strategies, namely strategy to promote and support the local wisdom of making gems towards secure profession, strategy to develop the new generation of people are; awareness of gemstone making, upgrading the network of small and medium business groups. Strategy for raising the marketing quality of small and medium shops, and strategy for developing new markets that access to the fully integrated gemstone production process in order to build trust and pride between buyers and sellers.

Keywords: Strategy, Gems Making in Chanthaburi Province, Development Model, Thailand 4.0

บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าพลอยสีที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก อีกทั้งยังสามารถครองตำแหน่งประเทศผู้ผลิตและผู้ส่งออกพลอยเนื้อแข็งเป็นอันดับหนึ่งของโลกด้วยมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยราวปีละกว่า 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเป็นประเทศผู้ผลิตและผู้ส่งออกพลอยเนื้ออ่อนเป็นอันดับสามของโลกด้วยมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยกว่าปีละ 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ องค์การมหาชน, 2557) แหล่งพลอยในประเทศไทยที่สำคัญอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี ตราดและกาญจนบุรี นอกจากนี้ยังพบว่ามีแหล่งค้นพบพลอยบางส่วนที่จังหวัด เพชรบูรณ์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี เป็นต้น หากกล่าวถึงจังหวัดจันทบุรีที่มีชื่อเสียงในด้านการเจียรไนพลอย รวมถึงการเป็นผู้นำในการเผาพลอยเพื่อเพิ่มมูลค่า จึงทำให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของผู้คนทั่วไป ในอดีตเมืองจันทบุรีเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติด้านอัญมณีประเภทพลอยหลากสีและเป็นแหล่งดำเนินกิจการเหมืองแร่และอัญมณี โดยเฉพาะพลอยชนิดต่าง ๆ บริเวณที่เป็นเหมืองพลอยเก่าแก่ที่สุดในเมืองจันทบุรีอยู่บริเวณเขาพลอยแหวน อำเภอท่าใหม่และบริเวณเขาสระบาป อำเภอขลุง ซึ่งपालเกล้ารัช (2529) ได้พรรณนาไว้ในหนังสือเล่าเรื่องเมืองไทยเกี่ยวกับพลอยในประเทศไทยสยามไว้ว่าไม่มีที่ใดมีมากเท่าที่จันทบุรี

จังหวัดจันทบุรีได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางการซื้อขายอัญมณีแหล่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำรายได้ให้กับจังหวัดและเป็นแหล่งการจ้างงาน นอกจากนี้อัญมณีและเครื่องประดับเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมแฟชั่นซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติที่ทำรายได้เข้าประเทศนับแสนล้านบาทต่อปี จากข้อมูลสรุปรายงานประจำปีของจังหวัดจันทบุรี พบว่ามูลค่าการค้าอัญมณีและเครื่องประดับในปี พ.ศ. 2553 มีรายได้ 15,636.51 ล้านบาท ต่อมาในปี พ.ศ. 2554 มีรายได้ 18,958.29 ล้านบาท และ ในปี พ.ศ. 2555 มีจำนวน 19,725.00 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, 2558) แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของรายได้เข้าประเทศที่สูงขึ้นของสินค้าอัญมณีในฐานะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดและประเทศไทยมากมายนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ชื่อเสียงของพลอยจันทบุรีไม่ได้มีความหมายในเชิงเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีความหมายในเชิงทักษะของงานฝีมือเป็นที่ยอมรับของต่างชาติอีกด้วย โดยขั้นตอนการผลิตพลอยนั้นต้องผ่านกรรมวิธีขั้นตอนการผลิตอย่างเป็นระบบเสียก่อน ที่จะนำมาประดับเข้าตัวเรือนฝังพลอยและเพื่อที่จะให้พลอยดูสวยงาม ส่องแสงเป็นประกาย จำเป็นต้องมีกระบวนการและขั้นตอนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำจนกระทั่งปลายน้ำ ได้แก่ การขุดหาพลอย การเผาพลอย การเจียรระไนพลอย สุรินทร์ อินททยศและคณะ (2551) ได้ศึกษาเทคนิคและกรรมวิธีการเจียรระไนพลอยในจังหวัดจันทบุรี พบว่า จังหวัดจันทบุรีมีชื่อเสียงในเรื่องของภูมิปัญญาในการเผาพลอย เพื่อปรับปรุงคุณภาพพลอย รวมทั้งฝีมือและความประณีตในการเจียรระไนพลอยเป็นที่ยอมรับของตลาดการค้าอัญมณีในฐานะอุตสาหกรรมต้นน้ำ ด้วยเทคนิคและกรรมวิธีในการเจียรระไนยังคงเป็นแบบโบราณหรือมีการพัฒนาบ้างแต่ไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะใช้ฝีมือและความชำนาญของแรงงานคนเป็นหลัก จากการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลก็ทำให้พบว่าการทำพลอยส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กและทำกันในระดับครัวเรือน โดยใช้แรงงานคนเป็นหลัก เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ไม่มีความซับซ้อน ดังนั้นวิธีการทำพลอยต้องอาศัยทักษะความรู้ความเป็นระบบจากคนทำพลอยทั้งสิ้น ไม่สามารถใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคนได้

การพัฒนาอัญมณีของจังหวัดจันทบุรี เป็นการได้เปรียบในเชิงการแข่งขันทางอุตสาหกรรมอัญมณีเพราะมีชื่อเสียงในด้านการศึกษาและผ่อนคลาย การเป็นผู้นำในการเผาผลาญ แต่ความเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาทำให้ผู้ประกอบการและโรงงานในจันทบุรี มีการปิดตัวลง ส่งผลกระทบต่อการทำงาน ซึ่งในอดีตแรงงานเจียรไนพลอยประมาณ 10,000 คน ในช่วงปี พ.ศ. 2555 ลดลงกว่าร้อยละ 70 (วิทยากร บุญเรือง, 2555) ชาวจันทบุรีส่วนหนึ่งที่แต่เดิมนำอัญมณีเจียรไนพลอยได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ทำให้ในอนาคตอาจขาดแคลนกำลังคนในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ที่ต้องใช้แรงงานช่างฝีมือระดับสูง ต้องอาศัยประสบการณ์ทำงานมานานหลายปี เนื่องจากช่างระดับนี้ไม่สามารถฝึกอบรมในระยะสั้นได้ ประกอบกับต้องผลิตทดแทนช่างฝีมือที่มีอายุมากขึ้น ความรู้ของคนทำพลอยเหล่านี้ ถ้าไม่มีผู้ที่จะมาสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำพลอยอาจจะสูญหาย ตลอดจนแนวโน้มในอนาคตที่จะทำให้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตอัญมณีขาดแรงงานผู้มีฝีมือและเพียงพอต่อความต้องการของอุตสาหกรรมอัญมณี ซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อแนวทางการพัฒนา ด้วยเป้าหมายของจังหวัดจันทบุรีที่มีความต้องการยกระดับมาตรฐานการผลิตและการตลาดของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำพลอยหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานต่าง ๆ ก็ดำเนินการพัฒนาตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานตนเองขาดการบูรณาการแนวทางการพัฒนาร่วมกัน

ในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใหม่ ที่เรียกว่าอุตสาหกรรม 4.0 ประเทศไทยเห็นความสำคัญของการปฏิวัติดังกล่าว จึงเป็นที่มาของนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” และถูกจัดให้เป็นหนึ่งในวาระแห่งชาติ จากแนวคิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าว ประเทศไทย 4.0 จะต้องมีการเปลี่ยนผ่านทั้งระบบใน 4 องค์ประกอบสำคัญคือ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) 1) เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องมีรายได้มากขึ้นและเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) 2) เปลี่ยนจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแบบเดิม (Traditional SMEs) ที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูงและเป็นวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprises: IDE) 3) เปลี่ยนจากการให้บริการแบบเดิม (Traditional Services) ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่การบริการที่

สร้างมูลค่าสูง (High Value Services) 4) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะสูง

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงจำเป็นต้องในการที่จะทำการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ของวิธีการ เรียนรู้ของคนทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี เพื่อการรักษาคุณค่าและการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ ความรู้ความสามารถของคนทำพลอย อีกทั้งเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำ พลอยและสิ่งที่สำคัญในการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาในระดับจังหวัดที่จะส่งผลต่อการพัฒนาใน ระดับประเทศ ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการศึกษากลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี ตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการเรียนรู้ของคนทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพลอย
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดขั้นตอน และวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มคนทำพลอยจำนวน 43 คน โดยเลือกแบบเจาะจง จากผู้ยังคงประกอบอาชีพทำพลอยในปัจจุบันและมีประสบการณ์ การทำ พลอยไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้แก่ คนชุดพลอย คนซื้อขายพลอย คนเผาพลอย คนเจียรไนพลอย คนเดินพลอย ผู้ประกอบกิจการร้านขายพลอยและผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนทำ พลอยจำนวน 7 คน

2. เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้าง แนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีจากการตรวจสอบเอกสารเป็น แนวทางสำคัญ โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบคำถามในภาพรวมด้านเนื้อหาภาษาและความครอบคลุมและผ่านการตรวจสอบจาก กรรมการที่ปรึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มคนทำ

พลอยซึ่งมีใช้กลุ่มเดียวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คนและนำผลการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขภาษาและเนื้อหาที่ต่อเนื่องในการได้ข้อมูลเพื่อลดเวลาในการสัมภาษณ์

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มคนทำพลอย 43 คนและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนทำพลอย 7 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม 15 คน ประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มคนทำพลอยจำนวน 6 คน ผู้แทนบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำพลอย จำนวน 9 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำหรือใจความที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นแล้วนำมาจัดกลุ่มข้อมูลเป็น Unit of Data เพื่อตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) ตลอดจนอภิปรายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์และประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัย หลังจากนั้นยังมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและข้อค้นพบต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Data Triangulation) และนำเสนอโดยใช้การพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. วิธีการเรียนรู้ของคนทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาอย่างยาวนานเป็นความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยความรู้การทำพลอยนั้นได้มาจากประสบการณ์ทำพลอยที่ผ่านการลงมือปฏิบัติ คิดค้นสร้างสรรค์เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบฝีมือกันได้ ขั้นตอนในการผลิตพลอยมีความเป็นระบบ ตั้งแต่การขุดพลอย การเผาพลอย การเจียรระไนพลอย โดยมีกลุ่มคนทำพลอยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำพลอย ประกอบด้วย คนขุดพลอย คนซื้อขายพลอยดิบ คนเผาพลอย คนเจียรระไนพลอย คนเดินพลอย ร้านขายพลอยที่เจียรระไน สามารถสรุปวิธีการเรียนรู้ของคนทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีได้ดังนี้ 1) เกิดความสนใจในความรู้การทำพลอย เพราะครอบครัวประกอบอาชีพและค่าตอบแทนที่สูง จากนั้น 2) หาผู้รู้ถ่ายทอด แบบตัวต่อตัวโดยครอบครัวสอนหรือจ้างผู้ชำนาญ 3) ครูพักลักจำ วิธีการเรียนรู้อีกแบบในสมัยที่ขาดความรู้การทำพลอยไม่ค่อยเปิดเผย 4) การลงมือปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง ลองผิดลองถูก เพื่อให้เกิดความชำนาญของขั้นตอนกระบวนการทำพลอยในทักษะ (Skill) และการปฏิบัติ (Practice) 5) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการต่อยอดความรู้การทำพลอย ซึ่งการ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่ทำพอลอยด้วยกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ จะอยู่ในยุคหลัง ๆ ข้อมูลการทำพอลอยมีการเปิดเผยมากขึ้น

2. แนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพอลอย สภาพการณ์ปัจจุบันของการทำพอลอย พบว่า กลุ่มคนทำพอลอยมีแนวโน้มลดลงด้วยสถานการณ์แตกต่างกันไป จากข้อมูลวิธีการเรียนรู้ของคนทำพอลอย จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพอลอย ในมิติต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ของการทำพอลอยสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมการทำพอลอยได้ดังนี้

มิติด้านประวัติศาสตร์ 1) ส่งเสริมและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ด้านอัญมณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการ เผยแพร่ความรู้และสิ่งดีงามในเรื่องกระบวนการทำพอลอยจันทบุรี ตลอดจนการทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบ ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางการถ่ายทอดที่หลากหลายมากขึ้น 2) ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) สำหรับองค์ความรู้การขุดพอลอยและการซื้อขายพอลอย ซึ่งจะเป็นสถานที่ที่ให้คุณค่า สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยีชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ที่มีอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษที่เชื่อมโยงจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

มิติด้านการศึกษา 1) การศึกษาในระบบ (Formal Education) ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับการทำพอลอย เพื่อเป็นการศึกษาที่ไม่แปลกแยกจากชุมชน รู้จักรากเหง้าของท้องถิ่น 2) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) ควรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ที่มุ่งให้ความรู้กับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เน้นการเรียนรู้ จากประสบการณ์โดยตรง เพื่อฝึกทักษะในการดำรงชีวิต และการเข้าสู่อาชีพ รวมถึงต้องมีการรวบรวมผู้รู้ที่พร้อมถ่ายทอดทักษะในอาชีพการทำพอลอย 3) การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เปิดโอกาสให้คนทุกวัย ตามความสนใจ ตามภูมิหลัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งในความรู้ ดังนั้นการจะมีกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Learning Centre) ที่เกี่ยวข้องกับพอลอยจันทบุรีและการทำพอลอย ดังนั้นมิติด้านการศึกษาแหล่งเรียนรู้อาจจะไม่มีแห่งเดียว เพื่อให้คนสนใจเลือกเรียนตามความถนัด เลือกเรียนกับบุคคลที่ตนเองชอบและพัฒนาวิทยากรชาวบ้าน ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิต เน้นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มิติด้านเศรษฐกิจ 1) การส่งเสริมและการพัฒนาคุณภาพแรงงานช่างฝีมือการทำงาน เพื่อให้เกิดคุณค่าในอาชีพของการทำพลอย โดยการให้ความสำคัญในลักษณะของแรงงานที่ทรงคุณค่ามีความเป็นศิลปะและความประณีต ไม่ใช่แรงงานใช้กำลังแรงงานแต่เป็นงานที่เป็นทักษะความรู้ มีความสำคัญในอาชีพ 2) การส่งเสริมและพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายและเทคโนโลยีที่เหมาะสม 3) การเพิ่มประสิทธิภาพการลงทุนของผู้ประกอบการร้านค้าพลอยรายย่อย รวมถึงมีการเชื่อมโยงข้อมูลทุกระดับของกลุ่มทำพลอย เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่เข้าใจกระบวนการทำงานของทุกกลุ่มในการทำพลอย ที่พึ่งตนเอง พึ่งพากันในกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ สร้างความภาคภูมิใจการผลิตสินค้าที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นจันทบุรีให้เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ

มิติด้านการท่องเที่ยว 1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) เป็นการสนับสนุนให้มีการเปิดพื้นที่สำหรับเรียนรู้ศึกษาดูงานและหรือส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความรู้เรื่องการทำพลอยทำให้องค์ความรู้และวิถีชีวิตของผู้ประกอบการทำพลอยบางอย่างไม่สูญหาย 2) การส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการทำพลอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดจันทบุรี

3. กลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0

ผลจากการวิเคราะห์ฐานข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) โดยเน้นภาพความสัมพันธ์และเชื่อมโยงในประเด็นต่างๆ ที่จะก้าวไปสู่แนวโน้มในอนาคตสามารถสรุปกลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ได้ดังนี้

จากแนวคิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคอุตสาหกรรม ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy) ประเทศไทย 4.0 จะต้องมีการเปลี่ยนผ่านทั้งระบบตามองค์ประกอบสำคัญที่สำคัญ ๆ ในส่วนกลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาชี้แนะทางการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาการทำพลอย มุ่งสู่อาชีพที่มั่นคง โดยมีแนวทางในการดำเนินการเพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ได้แก่ 1) สรรหาบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาการทำพลอย ผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ให้การสนับสนุนสร้างโอกาส

ให้แก่กลุ่มคนทำพลอย ด้วยการจัดให้มีการคัดเลือก การประกวดแข่งขัน และการรวบรวม ข้อมูลประวัติ และผลงานของบุคคล เพื่อทำการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้สาธารณชนได้ รู้จักจะทำให้กลุ่มคนทำพลอยเป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปและมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกว้าง มากขึ้น 2) ส่งเสริมภูมิปัญญาของกลุ่มคนทำพลอย ให้สามารถทำการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนได้ อย่างเต็มที่ และให้โอกาสพัฒนาผลงานและควรทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเกิด การยอมรับอย่างแพร่หลาย เพื่อเป็นแบบอย่างและกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความ ภูมิใจ มั่นใจ ทำให้เกิดความศรัทธา ยอมรับในความคิดของบุคคล 3) การรวบรวมชุด ความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มคนทำพลอย การดำเนินงานควรมีการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือและเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ในวงกว้างยิ่งขึ้น

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่ใส่ใจคุณค่าการทำพลอย พร้อมยกระดับ เครือข่ายกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยมีแนวทางในการดำเนินการเพื่อสอดคล้อง กับการพัฒนาประเทศ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดเวทีกลุ่มคนทำพลอยเพื่อทำการ ประชุม เสวนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งการระดมสมองในการวางแผนเพื่อหาแนว ทางแก้ไขปัญหาที่กลุ่มคนทำพลอยแต่ละกลุ่มเผชิญอยู่ร่วมกันและแสวงหาแนวทางป้องกัน รวมถึงการร่วมมือกันในการพัฒนากลุ่มอาชีพการทำพลอย 2) ส่งเสริมและพัฒนาการ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่หรือบุคคลที่สนใจได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้ เพื่อทำการสืบทอด ความรู้การทำพลอยให้คงอยู่ต่อไป ถือได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ต่อกัน เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาพัฒนาการทำพลอยของตนเองให้ดียิ่งขึ้น กิจกรรมนี้ภาครัฐและองค์กร สมาคม กลุ่มต่าง ๆ ความร่วมมือเพื่อให้ผู้สนใจเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด 3) ส่งเสริมและพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น บรรจุเนื้อหาด้านภูมิปัญญาการทำพลอยไว้เป็นสาระในการเรียนการสอนใน ทุกระดับ เน้นเยาวชนได้เรียนรู้ตระหนักถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และ สืบทอดให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน 4) สนับสนุนกลุ่มคนรุ่นใหม่ในการพัฒนาฝีมือและความรู้การทำพลอย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างโอกาสแก่กลุ่มคนรุ่นใหม่ในการทำพลอย

กลยุทธ์ที่ 3 การยกระดับคุณภาพทางการตลาดของร้านค้าขนาดกลางและขนาด ย่อม โดยมีแนวทางในการดำเนินการเพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ได้แก่ 1) ส่งเสริม และพัฒนาการตลาดของร้านค้าขนาดกลางและขนาดย่อมให้เป็นผู้ประกอบการที่สร้างคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ที่จะนำผลิตภัณฑ์ไปสู่มูลค่า (High Value Startup) 2) ส่งเสริมและพัฒนา

ผู้ประกอบการร้านค้าขนาดกลางและขนาดย่อม สร้างแรงบันดาลใจกับคนรุ่นใหม่ ให้องค์ความรู้และทักษะในการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้ประกอบการ 3) ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและพัฒนาความรู้พื้นฐานด้านการเงินให้กับผู้ประกอบการ 4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายร้านค้าขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพัฒนาศักยภาพของคลัสเตอร์และกลุ่มร้านค้า เพื่อเอื้อต่อการตลาดในท้องถิ่น

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาตลาดแนวใหม่ ที่เข้าถึงกระบวนการผลิตพลอยอย่างครบวงจร เพื่อสร้างความไว้วางใจและความภาคภูมิใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย (Trust & Pride) โดยมีแนวทางในการดำเนินการเพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางในการทำพลอย เพื่อเป็นการพบกันระหว่างกลุ่มคนทำพลอย (ผู้ผลิต) กับผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) ทำให้เกิดความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล ทำให้เห็นถึงคุณค่าของกระบวนการทำพลอยมากขึ้น 2) ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลเป็นช่องทางหลักในการให้ข้อมูลและให้บริการแก่ผู้ซื้อและนักท่องเที่ยว 3) พัฒนาการตลาดค้าพลอยแบบรูปเดิมในปัจจุบันให้มีความมั่นคงมากขึ้น และสนับสนุนการตลาดรูปแบบใหม่ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น ตลาดออนไลน์ ตลาดต่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

1. **วิธีการเรียนรู้ของคนทำพลอยในจังหวัดจันทบุรี** การผลิตพลอยอาจจะไม่ยุ่งยากซับซ้อน แต่กว่าจะได้พลอยที่สวยงามต้องอาศัยบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตแต่ละขั้นตอน ทักษะและประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลอาจจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียน เวลา โอกาส สถานการณ์ การเรียนรู้ของคนทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีมีวิธีการเรียนรู้ 1) เกิดความสนใจในชุดความรู้ของการทำพลอย เพราะเห็นประโยชน์เนื่องด้วยค่าตอบแทนที่สูง สอดคล้องกับ Mok (1999) ได้ศึกษาถึงลักษณะบทบาทหน้าที่และประสิทธิภาพ ผลของการเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่า แรงจูงใจ การมีอิสระในการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเองมีผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ 2) การหาผู้รู้ถ่ายทอด การทำพลอยเป็นงานฝีมือ เป็นทักษะทางอาชีพ สอนเฉพาะในครอบครัวแบบตัวต่อตัวสืบทอดผ่านการลงมือปฏิบัติจริงจากอุปกรณ์ ดังเช่น เสรี วรพงษ์ (2546) อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาฝีมือแรงงานส่วนใหญ่ โดยการฝึกช่างในกิจการคือให้รุ่นพี่ที่เป็นช่างอยู่เป็นผู้ฝึก ส่วนพัศพงษ์ ชินอุดมพงษ์ (2550) กล่าวถึงในอดีตการฝึกเจียรระโนพลอยและจะฝึกในโรงงาน โดยให้สามารถเจียรระโนเป็นเริ่มฝึก

ตั้งแต่โกลน แต่ง จี้ ตั้งจักรและมีพลอยให้ฝึก 3) ครูพักลักจำ ในอดีตการทำพลอยยังไม่เปิดเผย และเป็นทักษะความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) คนทำพลอยต้องอาศัยการสังเกตจดจำ ซึ่งเอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ว่า ครูพักลักจำ ก็เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียนตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบ ๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเองเมื่อสามารถทำได้จริง วิธีการเรียนรู้ที่ดูประหนึ่งไม่สำคัญนี้มีคุณค่าสูง มีความเป็นธรรมชาติในนิสัยมนุษย์ และเป็นทางหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ 4) การลงมือปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง ลองผิดลองถูก วิธีนี้มีบทบาทต่อคนทำพลอยเพื่อให้คล่องและชำนาญ ดังเช่นงานวิจัยของสายไหม เหมือนประสพ (2551) ที่ได้อธิบายว่าอาชีพการขุดพลอยของคนจันทบุรี มีวิธีการเฉพาะตัวในการค้นหา เช่น เมื่อพบร่องรอยพลอย จึงเริ่มลงมือขุดค้นหาในพื้นที่ที่สังเกตเห็นว่ามีพลอยอยู่ ดังนั้นจากงานวิจัยจะทำให้เห็นว่าการลงมือปฏิบัติสำคัญและจะทำให้เกิดการเรียนรู้ของคนทำพลอย 5) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการทำพลอย กลุ่มคนทำพลอยมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันว่าความรู้เรื่องพลอยไม่มีที่สิ้นสุดต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ดังเช่นถวัลย์ มาศจรัส (2552) ได้อธิบายว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมการถ่ายโอนหรือเผยแพร่ความรู้จากบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรไปยังผู้อื่น การเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ เพื่อที่จะถ่ายโอนความรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. แนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพลอย อาชีพการทำพลอยของคนจันทบุรี สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ดังคำอธิบายของชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ (2551) ได้สังเคราะห์ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้าน เป็นความสามารถของชุมชนท้องถิ่น เป็นแบบแผนวิถีชีวิต เป็นทุนทางปัญญา และเป็นกระบวนการเรียนรู้

องค์ความรู้ของการทำพลอย ควรมีการถ่ายทอด เนื่องจากกระบวนการทำพลอยในแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญและเป็นความรู้สะสมในตัวบุคคลที่ต้องใช้ระยะเวลานาน ตลอดจนความชำนาญและประสบการณ์ จึงกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าสี่อย่างสร้างสรรค์และมี จิตนาการเทคนิคในการทำที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน จากผลการศึกษามีแนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพลอยดังนี้

มิติด้านประวัติศาสตร์ 1) ส่งเสริมและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ด้านอัญมณีท้องถิ่น ซึ่งจะ

ตลอดจนการทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางการถ่ายทอดที่หลากหลายมากขึ้น ดังเช่นสามารถ จันทร์สุรย์ (2536) กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผ่านการทางสื่อสารมวลชน ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีความทันสมัยและรวดเร็ว วิธีการถ่ายทอดโดยผ่านทางสื่อมวลชนทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต ซีดีรอมและอื่นๆ ทำให้เกิดการเลือกสรรรับหรือไม่รับ การถ่ายทอดรูปแบบที่หลากหลายสะดวกต่อผู้บริโภคมากขึ้น

2) ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) สำหรับองค์ความรู้การชดพลอยและการซื้อขายพลอย ซึ่งจะเป็นสถานที่ที่ให้คุณค่า สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยีชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น ที่มีอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษที่เชื่อมโยงจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันดังที่จักรกฤษณ์ ดาวโรตง (2554) กล่าวถึงแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็นการอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนในท้องถิ่นที่ร่วมกันอนุรักษ์ สนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้นเพื่อแสดงสภาพวิถีชีวิตความเป็นมาของชุมชนอันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในท้องถิ่นอีกด้วย

มิติด้านการศึกษา ถือว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะการทำพลอยที่เป็นภูมิปัญญา มีการสะสมความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความชัดเจน ดังนั้นเพื่อให้ทุกช่วงวัยเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าแนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพลอยจึงต้องอาศัยการศึกษา ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) กล่าวถึงแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาโดยสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้มีการถ่ายทอดมวลความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลที่มีความสนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้เพื่อทำการสืบทอดความรู้เหล่านั้นให้คงอยู่ต่อไป การสนับสนุนจากรัฐหรือองค์กรสมาคม กลุ่มสมาชิกต่าง ๆ ควรร่วมมือประสานงานกัน เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด จัดทำเป็นหลักสูตรทางการศึกษาหรือเพิ่มบรรจุเนื้อหาด้าน ภูมิปัญญาไว้เป็นสาระในการเรียนการสอนในทุกระดับ โดยเน้นให้เยาวชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ และสืบทอด จากการวิจัยแนวทางการส่งเสริมการถ่ายทอดการทำพลอยในมิติด้านการศึกษาได้แก่ 1) การศึกษาในระบบ ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) การศึกษานอกระบบ เน้นการเรียนรู้ จากประสบการณ์โดยตรง เพื่อฝึกทักษะและรวบรวมผู้รู้ที่พร้อมถ่ายทอดทักษะในอาชีพการทำพลอย 3) การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้คนสนใจเลือกเรียน

ตามความถนัด เรียนกับบุคคลที่ตนเองชอบและพัฒนาวิทยาการชาวบ้าน ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิต เน้นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังเช่น รสรินทร์ อรอมรัตน์ (2556) ได้ศึกษาแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาและคุณค่าของเครื่องถ้วยเบญจรงค์ไทย พบว่า อาศัยการศึกษา เริ่มด้วยส่งเสริมเจตคติของผู้เรียน ผ่านการศึกษาตามอรรถาธิบาย ภายใต้บริบทของครอบครัวและชุมชน จัดการศึกษาในระบบที่บูรณาการกับหลักสูตรสถานศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ตลอดจนการจัดการศึกษานอกระบบ อาศัยการจัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

มิติด้านเศรษฐกิจ 1) การส่งเสริมและการพัฒนาคุณภาพแรงงานช่างฝีมือการทำพลอย เพื่อให้เกิดคุณค่าในอาชีพของการทำพลอย โดยการให้ความสำคัญในลักษณะของแรงงานที่ทรงคุณค่ามีความเป็นศิลปะและความคิด Handmade ไม่ใช่งานใช้กำลังแรงงานแต่เป็นงานที่เป็นทักษะความรู้ 2) การส่งเสริมและพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายและเทคโนโลยีที่เหมาะสม 3) การเพิ่มประสิทธิภาพการลงทุนของผู้ประกอบการร้านค้าพลอยรายย่อย รวมถึงมีการเชื่อมโยงข้อมูลทุกระดับของกลุ่มทำพลอย เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่เข้าใจกระบวนการทำงานของทุกกลุ่มในการทำพลอย ที่พึ่งตนเอง พึ่งพากันในกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ สร้างความภาคภูมิใจการผลิตสินค้าที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นจับทุจริให้เป็นที่ยึดมั่นในระดับนานาชาติ ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) กล่าวถึงแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาว่า สนับสนุนคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิทักษ์รักษาผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของประชาชนต่อภูมิปัญญาที่พัฒนาขึ้น

มิติด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนได้อย่างมากมาย การทำพลอยซึ่งเป็นภูมิปัญญา กล่าวได้ว่ากระบวนการทำพลอยตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำมีความเชื่อมโยงกับแหล่งพื้นที่ต่าง ๆ มากมาย อาทิ แหล่งขุดพลอย แหล่งผลิต แหล่งจำหน่าย ด้วยเหตุดังกล่าวพื้นที่เหล่านี้สามารถส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ด้วยทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย 1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) เป็นการสนับสนุนให้มีการเปิดพื้นที่สำหรับเรียนรู้ศึกษาดูงานและหรือส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความรู้เรื่องการทำพลอยทำให้องค์ความรู้และวิถีชีวิตของผู้ประกอบการทำพลอยบางอย่างไม่สูญหาย 2) การส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการทำพลอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดจันทบุรี โดยพจนานวน สอนศรี (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้างโอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแค่ผลพลอยได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการท่องเที่ยว เป็นไปในทิศทางเดียวกับ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสถานที่ให้ดำรงอยู่ โดยผนวกการท่องเที่ยวไว้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศในชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ไม่รบกวนหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสถานที่ ทำให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมในชุมชนได้อย่างแท้จริง

3. กลยุทธ์การทำพลอยในจังหวัดจันทบุรีตามรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0

ผลจากการวิเคราะห์ฐานข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม โดยการนำเอาโอกาสที่มีมาใช้ การกำจัดภัยคุกคาม การปรับปรุงตนเอง และลดความเสี่ยง โดยกลยุทธ์จะมีความสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาการทำพลอย มุ่งสู่อาชีพที่มีมั่นคง เป็นกลยุทธ์ที่ใช้จุดแข็งภายในเพื่อนำโอกาสที่ดีจากภายนอกมาใช้ โดยการนำศักยภาพของการทำพลอยจังหวัดจันทบุรีมาใช้ให้เป็นจุดแข็ง เช่น ทักษะความเชี่ยวชาญและฝีมือในการเจียรไนและการเผาพลอยที่สามารถถ่ายทอดได้และภายนอกก็เป็นที่รู้จักยอมรับในทักษะฝีมือการทำพลอย จุดแข็งและโอกาสนี้จะสนับสนุนการพัฒนาประเทศในด้านเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะสูง เนื่องจากคุณลักษณะด้านทักษะและความเชี่ยวชาญของคนทำพลอยในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิต มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในวงการอัญมณีถึงความประณีต สวยงาม ประกอบกับองค์ความรู้ที่มีเอกลักษณ์ และมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน สอดคล้องกับแนวคิด Poddar (2013) ศึกษาการนำเข้าและส่งออกโลหะมีค่า อัญมณีและเครื่องประดับในอินเดีย ผลการศึกษาพบว่าอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเติบโตอย่างรวดเร็ว ทางสภา World Gold Council และอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของอินเดีย ได้ร่วมกันเริ่มต้นการแข่งขันออกแบบอัญมณีในหมู่ช่างฝีมือของอินเดียเพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับทักษะของช่างฝีมือในตลาดโลก นอกจากนี้ยังผลักดันให้ช่างฝีมือของอินเดียพัฒนาการออกแบบใหม่ ๆ มีแผนริเริ่มโดยศูนย์

ออกแบบหลายแห่งเพื่อฝึกอบรมผู้ผลิตเครื่องประดับของอินเดียให้มีทักษะในการผลิตและออกแบบในระดับสากล

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจคุณค่าการทำพลอย พร้อมยกระดับเครือข่ายกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ลดจุดอ่อนภายใน โดยใช้โอกาสที่ดีจากภายนอก อาทิ จุดอ่อนในเรื่องคนรุ่นใหม่ไม่สานต่อการทำพลอย ไม่มีการรวมกลุ่มของการทำธุรกิจค้าพลอย แต่โอกาสที่มีคือทักษะการทำพลอยเป็นที่ยอมรับในตลาดระดับโลก ดังเช่นสุรินทร์ อินทยศและคณะ (2551) ศึกษาเทคนิคและกรรมวิธีการเจียรไนพลอยในจังหวัดจันทบุรี พบว่า จังหวัดจันทบุรีมีชื่อเสียงในเรื่องของภูมิปัญญาในการเผาพลอย เพื่อปรับปรุงคุณภาพพลอย รวมทั้งฝีมือและความประณีตในการเจียรไนพลอยก็เป็นที่ยอมรับของตลาดการค้าอัญมณีในฐานะอุตสาหกรรมต้นน้ำ ดังนั้นกลยุทธ์นี้สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศไทยด้านเปลี่ยนจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแบบเดิม (Traditional SMEs) ที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูงและเป็นวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2560) ที่ได้ระบุว่า การส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำเป็นต้องเร่งพัฒนายกระดับ SME ทุกกระดับ วิสัยทัศน์ของแผนการส่งเสริมฯ ฉบับที่ 4 ได้กำหนดให้ SME เติบโตแข่งขันได้ในระดับสากล เพื่อเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อให้ SME เป็นแรงขับเคลื่อนประเทศไทยก้าวพันทันกับต่างประเทศรายได้ปานกลางให้ได้ภายใน 10 ปี โดยเงื่อนไขความสำเร็จในการส่งเสริม SME ของแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีดังนี้ ปรับปรุงให้การดำเนินธุรกิจของ SME มีความสะดวกมากขึ้น ส่งเสริมให้มีความสามารถในการประกอบธุรกิจแบบมีอาชีพ พัฒนา SME รุ่นใหม่ให้ก้าวหน้าสู่การเป็นผู้ประกอบการที่สร้างคุณค่าและมูลค่า

กลยุทธ์ที่ 3 การยกระดับคุณภาพทางการตลาดของร้านค้าขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นกลยุทธ์ที่ใช้จุดแข็งภายในเพื่อลดทอนหรือหลีกเลี่ยงภัยคุกคามจากภายนอก ภัยคุกคามจากภายนอก เช่น การหดตัวของยอดขายเนื่องจากส่วนใหญ่ผลิตเพื่อส่งออก ผู้ประกอบการรายเล็กและขนาดกลางการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ดังที่กฤษฎา วิจารณ์ชัย (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของจังหวัดจันทบุรี พบว่า อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของจังหวัดจันทบุรีภาครัฐไม่ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนทั้งด้านความรู้และงบประมาณ ผู้ประกอบการ

ไม่ได้รวมตัวและจัดตั้งกลุ่ม ต่างคนต่างผลิตต่างคนต่างขาย จึงทำให้อุตสาหกรรมอัญมณีไม่ได้
รับการพัฒนา ภาคเอกชนและภาครัฐให้ความสำคัญและส่งเสริมด้านการส่งออกน้อย ดังนั้นกล
ยุทธ์นี้จะสนับสนุนการพัฒนาประเทศไทย ที่เปลี่ยนจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
แบบเดิม ที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ
Startups ที่มีศักยภาพสูงและเป็นวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ก็จะสอดคล้องกับ
แนวคิดของสุวิทย์ เมษินทรีย์ (2559) ที่กล่าวถึงกลไกขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 Strength
from Within มีกลไกในการขับเคลื่อนหลักอยู่ 3 ตัวคือ 1) การยกระดับนวัตกรรม ของทุกภาค
ส่วนในประเทศ 2) การสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการ 3) การสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย ซึ่งทั้ง 3 กลไกนี้ต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาตลาดแนวใหม่ ที่เข้าถึงกระบวนการผลิตพลอยอย่างครบ
วงจร เพื่อสร้างความไว้วางใจและความภาคภูมิใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เป็นกลยุทธ์ที่ใช้
ลดจุดอ่อนภายในและหลีกเลี่ยงภัยคุกคามภายนอก เช่น การตลาดที่ขาดเป้าหมายและไม่
หลากหลายรูปแบบ ราคาพลอยลดลงกว่าในสมัยอดีต ดังที่ปธิกร จารุโกศล (2552) ศึกษา
โครงสร้างและพฤติกรรมการแข่งขันของอุตสาหกรรมการเจียระไนพลอยในประเทศไทย
พบว่า มีแข่งขันที่รุนแรงมาก โครงสร้างอุตสาหกรรมการเจียระไนพลอยมีโครงสร้างแบบ
ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ด้านพฤติกรรมส่วนใหญ่พบว่า ผู้ประกอบการมีการแข่งขันด้าน
ราคา เนื่องจากพลอยไม่มีราคาที่เป็นมาตรฐาน ผู้ประกอบการจะกำหนดราคาตามคุณภาพ
สินค้าและนำไปขาย รวมถึงการกำหนดราคาโดยดูจากลักษณะลูกค้าซึ่งเป็นการตั้งราคา
เลือกปฏิบัติวิธีหนึ่ง ดังนั้นเมื่อนำไปสู่กลยุทธ์นี้มีแนวทางการส่งเสริมด้วยการสร้างความ
เชื่อมั่นในคุณค่าของการทำพลอยจึงควร 1) ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเส้นทาง
การทำพลอย เพื่อเป็นการพบกันระหว่างกลุ่มคนทำพลอยที่เป็นผู้ผลิตกับผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อ
2) ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลเป็นช่องทางในการให้ข้อมูลและให้บริการแก่ผู้ซื้อ
และนักท่องเที่ยว 3) พัฒนาการตลาดค้าพลอยแบบรูปเดิมในปัจจุบันให้มีความมั่นคงมา
ขึ้นและสนับสนุนการตลาดรูปแบบใหม่ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น ตลาด
ออนไลน์ ตลาดต่างประเทศ ด้วยแนวทางตามกลยุทธ์สนับสนุนการพัฒนาประเทศไทยที่
เปลี่ยนจากการให้บริการแบบเดิม ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่การบริการที่สร้าง
มูลค่าสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sandhu (2015) ที่กล่าวถึงกิจกรรมหลักใน
อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีส่วนช่วยส่งเสริมการเพิ่มคุณค่าและได้สรุปการนำ

กิจกรรมหลักในห่วงโซ่คุณค่าไปใช้ ประกอบไปด้วยกิจกรรมขาเข้า การดำเนินงาน กิจกรรมขาออก การตลาดและการขายและการบริการ ในปัจจุบันนี้ผู้ผลิตเครื่องประดับกำลังใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณค่าให้ลูกค้าและเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จังหวัดจันทบุรีควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลผู้เกี่ยวข้องกับการทำพลอยในทุกขั้นตอนเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวางแผนการพัฒนา

2) การพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีภายในจังหวัดจันทบุรีควรมีหน่วยงานหลักที่นำนโยบายมาพัฒนากลุ่มคนทำพลอยในทุกกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ

3) หน่วยงานภายในจังหวัดจันทบุรีที่ส่งเสริมอาชีพการทำพลอยควรมีการกำหนดแผนงานการดำเนินงานส่งเสริมการทำพลอยร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงกระบวนการสนับสนุน ส่งเสริมอุตสาหกรรมอัญมณีในจังหวัดจันทบุรีไปในทิศทางเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาความต้องการอัญมณีของผู้บริโภค เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการร้านค้าด้านข้อมูลทางการตลาดของกลุ่มลูกค้าว่าต้องการผลิตภัณฑ์อัญมณีหรือเครื่องประดับชนิดใด

2) ควรมีการจัดการความรู้กลุ่มคนทำพลอยในแต่ละกลุ่มอย่างละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพของแต่ละกลุ่มในการทำพลอย

บรรณานุกรม

- กฤษฎา วิจารณ์ชัย. (2550). การสำรวจสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของจังหวัดจันทบุรี. ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จักรกฤษ ดาวโรสง. (2554). ภูมิปัญญาท้องถิ่น รายวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2562, จาก <https://sites.google.com/site/jakkritworldcass/>.
- ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ. (2551) การสังเคราะห์นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย. วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย.) หน้า 50-59.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2552). นวัตกรรมการศึกษาชุด KM (Knowledge management) : ภูมิปัญญาสร้างสรรค์การจัดทำนวัตกรรมการศึกษาและการพัฒนาผลงานทางวิชาการ. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2550). ถอยหลังเพื่อก้าวหน้า : อันดามัน จุดยืนผลิตภัณฑ์และแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน (ภูเก็ต พังงา และกระบี่). กรุงเทพฯ : สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการ การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปธิกร จารุโกศล. (2552). รายงานวิจัยโครงสร้างและพฤติกรรมการแข่งขันของอุตสาหกรรมการเจียรไนพลอยในประเทศไทย. เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ), คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- पालเลแก้วซ์. (2529). เล่าเรื่องเมืองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2) (สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล). กรุงเทพฯ: ก้าวหน้า.
- พจนา สนวนศรี. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการ และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัศพงศ์ ชินอุดมพงศ์. (2550). ตามรอยพลอยจันท. กรุงเทพฯ: บริษัท พีรียีส บิสซิเนส จำกัด.
- รสรินทร์ อรอมรัตน์. (2556). แนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาและคุณค่าของเครื่องถ้วยเบญจรงค์ไทย. ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, ภาควิชานโยบาย

การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยากร บุญเรือง. (2555). **อุตสาหกรรมเจียระไนพลอยและแรงงานในประเทศไทยภายใต้ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ**. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำนักพิมพ์คนทำงาน.

สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2557). **ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยปี 2557-2560**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน).

สามารถ จันทร์สุรย์. (2536). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.

สายไหม เหมือนประสพ. (2551). **การปกป้องภูมิปัญญาไทยว่าด้วยการเผาพลอย : กรณีศึกษาพลอยจากแหล่งมาดากัสการ์และแทนซาเนีย**. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. (2558). **ข้อมูลบรรยายสรุปจังหวัด**. ม.ป.ท.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). **แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2560). **แผนการส่งเสริม SME ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564)**. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2562, จาก <http://www.sme.go.th/th/download.php?modulekey=12>

สุรินทร์ อินทะยศ, ยงยุทธ ชันแก้ว และกุลกานต์ จริตงาม. (2551). **การศึกษาเทคนิคและกรรมวิธีการเจียระไนพลอยในจังหวัดจันทบุรี**. ในการสัมมนาการพัฒนาอัญมณีไทยสู่แบรนด์สากล (หน้า 147-162). จังหวัดจันทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). **ประเทศไทย 4.0**. วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2559, เข้าถึงได้จาก <https://th-th.facebook.com/drsuivitpage/posts/1396306724009387>.

- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). วิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2559, จาก <http://www.agri.ubu.ac.th/docs/20150916-parkpoom-new/20150916-1.pdf>.
- เสรี วรพงษ์. (2546). การพัฒนาฝีมือแรงงานในกิจการอัญมณีและเครื่องประดับศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร. พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาดบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Mok, Y.F. (1999). *Experiential Learning: Functional Allributes and Effectiveness*. University of Hong Kung.
- Poddar, K. (2013). *A study on export import of precious metals, gems&jewelry in india*. IJMIE, November 2013, Volume 3, Issue 11.
- Sandhu, N. (2015). *The Influencing Sectors Impacting The Contribution of Primary Activities of The Supply Chain in The Gems&Jewellery Sector*. Research Scholar, Punjab Technical University, Jalandhar, INDIA.